

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ**

ХІЛІЄНКО Олена Володимирівна

УДК 351.824.1: 665.6/.7

**МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
НАФТОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Маріуполь – 2015

Дисертацією є рукопис.

Дисертацію виконано в Донецькому державному університеті управління Міністерства освіти і науки України (м. Маріуполь).

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор,
Стойка Андрій Васильович,
Донецький державний університет управління
Міністерства освіти і науки України (м. Маріуполь),
завідувач кафедри туризму та логістики.

Офіційні опоненти:

доктор наук з державного управління, професор **Рябцев Геннадій Леонідович**,
Національна академія державного управління при Президентові України (м. Київ),
професор кафедри державної політики та суспільного розвитку;

кандидат наук з державного управління, доцент **Коваленко Євгенія Олександрівна**,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя), доцент кафедри
державного управління та земельного кадастру.

Захист дисертації відбудеться *20 січня 2016 р. о 16:30* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.107.01 у Донецькому державному університеті управління Міністерства освіти і науки України за адресою: 87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58, ауд. 405.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України за адресою: 87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58.

Автореферат розісланий *19 грудня 2015 року*.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

О.В. Балусєв

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Світовій історії відомі різноманітні приклади реалізації моделей державного управління в сфері функціонування та розвитку нафтопереробної галузі і ринку нафтопродуктів в цілому. Та, наприклад, в економіках США та Великої Британії реалізовано модель мінімізації державного втручання в цю сферу. Однак, вона передбачає наявність потужних національних компаній, власних сировинних ресурсів й активне державне регулювання зовнішньоекономічних операцій з нафтою і нафтопродуктами, вплив на світову геополітичну та економічну ситуацію задля забезпечення бажаної кон'юнктури і реалізації національних інтересів. На противагу, у Франції державне регулювання нафтопереробної галузі включає в себе такий метод, як індикативне планування, а у Швеції державним органам при реалізації планів розвитку нафтопереробної галузі взагалі відведено роль консолідуючого та розподільного центру. Сучасну державну політику у нафтопереробній галузі України можна охарактеризувати як неприродний гібрид лібералізму з найгіршими варіантами владного волюнтаризму. Внаслідок невинуватеного скорочення регуляторного впливу держави в 90-х роках ХХ ст., непрозорості схем приватизації нафтопереробних підприємств держава значною мірою втратила стратегічний контроль за обсягом нафтопродуктів, які відіграють визначальну роль для всієї макроекономічної кон'юнктури за умов зовнішньої енергетичної залежності. З іншого боку, відсутність належного обґрунтування державноуправлінських рішень в сфері нафтопереробки, їх ухвалення, виходячи з політичної ангажованості всупереч об'єктивним потребам соціально-економічного розвитку, перетворення політично обумовленого перерозподілу власності чи не на єдиний інструмент галузевої трансформації. Через це існує криза державного управління в даній сфері, що обумовлює доцільність удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі.

Проблеми державного управління в Україні в аспектах обґрунтування державної економічної політики, удосконалення процесів державного управління досліджено у працях Атаманчука Г., Бодрова В., Голубевої Н., Діденко Н., Коваленко Є., Малиновського В., Поважного О., Стойки А., Токаревої В., Федорчака О., Юськіва Б. та ін. Конкретизації напрямів удосконалення державного управління в сфері нафтопереробки, в тому числі впровадження техніко-технологічних інновацій у національній нафтопереробній галузі в умовах чинного механізму державного управління та міжнародної корпоративної інтеграції присвячено праці Баб'яка Л., Бурлаки В., Вотинова А., Дорожкіної М., Ріщук Л., Рябцева Г., Чукаєвої І. та ін. Слід звернути також увагу на те, що у зв'язку з пошуком шляхів підвищення ефективності державного управління і розв'язання проблем, пов'язаних з конфліктом функціональних управлінських інтересів, корупцією, низькою результативністю ухвалення і реалізації управлінських рішень, набувають популярності нові підходи і парадигми побудови систем державного управління. Зокрема, в працях таких вчених, як Домаркас В., Іванчук М., Кеохан Р., Корженко В., Курильців Р., Хашієва Л. головним напрямом удосконалення механізмів державного управління вбачається впровадження сучасної *governance*-парадигми, зокрема *good governance* або *effective governance*.

Визнаючи пріоритетність нафтопереробної галузі серед інших складових національної економіки, слід відзначити недостатній ступінь обґрунтованості змісту та способу організації державно-управлінських процесів в цій сфері. Зазначені обставини і необхідність якнайшвидшого подолання поточної негативної тенденції розвитку галузі обумовлюють доцільність удосконалення механізму державного управління нафтопереробки в Україні і, зокрема, обґрунтування оновленого інструментарію реалізації Енергетичної стратегії України до 2030 року.

Зв'язок роботи з науковими роботами, планами, темами. Роботу виконано в межах комплексних наукових досліджень відповідно до плану науково-дослідної роботи Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України за темами «Фінансовий механізм державного управління економікою України» (номер держреєстрації 0104U008798, 2012-2014 рр.) в контексті визначення передумов розвитку корпоративної соціальної відповідальності на підприємствах галузі; «Інвестиційний механізм державного управління національною економікою» (номер держреєстрації 0113U005210, 2013 р.) стосовно удосконалення інструментарію моніторингу й контролю результативного функціонування нафтопереробних підприємств. Матеріали дисертаційної роботи є частиною розробок теоретичних і методичних положень комплексного підходу до вирішення задачі формування механізмів державного управління розвитку економічних відносин в Україні в аспекті нафтопереробної галузі України.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних, методичних і науково-практичних рекомендацій з удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України за рахунок розширення інструментарію організаційно-економічного та ресурсного забезпечення державного управління. Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлено та вирішено комплекс завдань:

визначити теоретичні основи функціонування механізму державного управління в контексті *governance*-парадигми та обґрунтувати доцільність її використання в умовах інтенсифікації розвитку нафтопереробної галузі;

обґрунтувати структуру механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі в Україні;

оцінити стан нафтопереробної галузі та проаналізувати результативність чинного механізму, завдяки якому реалізується державне управління розвитком галузі в Україні;

систематизувати зарубіжний досвід використання комплексу інструментів державного управління у процесах розвитку нафтопереробки;

визначити напрями удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України;

удосконалити організаційно-економічне забезпечення реалізації механізму державного управління розвитком національного ринку нафтопереробки;

удосконалити методичний підхід до оцінки цільової ефективності державного управління розвитком нафтопереробної галузі.

Об'єктом дослідження виступає процес державного управління розвитком нафтопереробної галузі України.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та науково-практичні засади механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою роботи є положення сучасної теорії державного та стратегічного управління, механізмів державного регулювання й підтримки нафтопереробної галузі, а також наукові праці зарубіжних і вітчизняних вчених з проблем сутності та динаміки управлінського та економічних процесів на державному і галузевому рівнях, в інституціональному та організаційному аспектах. Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано такі методи: індукції та дедукції – при визначенні теоретичних основ функціонування механізму державного управління; структурно-функціональний підхід – для обґрунтування структури механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі в Україні; статистичного аналізу та абстрактно-логічний метод – для оцінки стану нафтопереробної галузі та аналізу результативності чинного механізму, завдяки якому за сучасних специфічних умов реалізується державне управління розвитком нафтопереробної галузі в Україні; порівняння та систематизації – для систематизації зарубіжного досвіду використання комплексу інструментів державного управління; метод аналізу та синтезу – для визначення шляхів удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі в Україні; фінансового та економетричного аналізу – для обґрунтування рекомендацій щодо використання інструментів державного управління; системний та ситуаційний підходи – для удосконалення організаційно-економічного механізму державного управління розвитком національного ринку нафтопереробки, узагальнення – для формулювання висновків.

Інформаційною основою дослідження стали закони України та інші нормативні акти з питань розвитку практики державного управління та діяльності підприємств нафтопереробки в Україні, звітні рейтингові дані міжнародних агенцій та організацій, матеріали Державного комітету статистики України, фахові наукові публікації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних положень, методичних підходів та організаційно-економічного забезпечення удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України на основі урахування проблем трансформації останньої в ході політико-економічної кризи початку ХХІ століття та процесів євроінтеграції енергоринків – з одного боку, й шляхів підвищення ефективності державного управління в цілому – з іншого. Наукова новизна одержаних результатів розкривається в таких положеннях:

удосконалено:

наукове обґрунтування структури механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі за рахунок виділення в складі блоку методів державного управління – державної підтримки, регулювання умов діяльності, балансування інтересів та реінжинірингу адміністративних процесів; уточнення переліку інструментів та важелів, які можуть бути використані для реалізації цих методів та уточнення змісту процесу реалізації державного управління розвитком нафтопереробної галузі; це дає змогу створити наукове підґрунтя для конкретизації переліку інструментів та важелів державного управління розвитком нафтопереробної галузі, виходячи з потреб державної політики в цій сфері та конкретної ситуації в галузі;

механізм державного управління розвитком національного ринку нафтопереробки за рахунок визначення пріоритетних напрямів управління розвитку галузі (створення умов для реалізації *governance*-парадигми; удосконалення регулювання галузі і ринку; інтенсифікація інтеграції до європейського енергетичного простору; стимулювання інвестиційного процесу в галузі) окреслення заходів організаційно-економічного забезпечення його реалізації, що дозволяє досягнути покращення цільової ефективності державного управління, реіндустріалізації нафтопереробної галузі, нівелювання впливу коливань світових ринків нафти та нафтопродукти на коливання кон'юнктури внутрішнього ринку;

комплекс заходів організаційно-економічного забезпечення реалізації механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі, який передбачає створення організаційних структур при органах державного управління для реалізації функцій управління державним резервом нафтопродуктів, узгодження інтересів суспільства, бізнесу та держави в ході прийняття управлінських рішень, удосконалення інформаційно-аналітичної підтримки цих рішень і дозволяє на рівні конкретних рекомендацій реалізувати запропоновані теоретичні ідеї;

методичний підхід до оцінки цільової ефективності державного управління розвитком нафтопереробної галузі, який базується на процедурі побудови моделі множинної регресії залежності рентабельності нафтопереробної галузі та ВВП від параметрів, які відображають фактори розвитку галузі; його застосування дозволяє визначити масштаби впливу реалізації конкретних інструментів державного управління на показники цільової ефективності.

дістали подальшого розвитку:

теоретичні основи функціонування механізму державного управління, зокрема, доведено відповідність *governance*-парадигми сьогоdnішнім викликам практики державного управління в контексті підвищення ефективності останнього, ідеї управління за результатами, використання інструментарію управління ефективністю, зменшення ризиків політичного волюнтаризму, підвищення прозорості як процесів, які є об'єктами державного управління, так і самого процесу державного управління; це дозволяє визначити напрями структурної та змістової перебудови механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі;

наукове обґрунтування передумов удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України шляхом виявлення основних проблем її розвитку та визначення недоліків діючого механізму у відповідності до етапів його становлення, що дозволяє окреслити пріоритети трансформації інструментально-методичного та організаційно-економічного забезпечення;

групування інструментів державного управління розвитком нафтопереробної галузі, яке базується на систематизації зарубіжного досвіду реалізації державної політики в цій сфері за групами методів: державної підтримки, регулювання умов діяльності, балансування інтересів та реінжинірингу адміністративних процесів; що дозволяє створити базу знань щодо використання певних інструментів державного управління розвитком галузі в конкретних ситуаційних умовах.

Практичне значення одержаних результатів полягає у доведенні теоретичних, методичних та практичних положень дисертації до рівня конкретних

пропозицій. Наукові результати організаційно-економічного забезпечення реалізації механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України використано НАК «Нафтогаз України» при обґрунтуванні заходів зі стимулювання розвитку нафтопереробки в Україні (довідка №1273/132-05 від 25.05.2015 р.). Пропозиції щодо формування резервів сировини й продуктів нафтопереробки в Україні використано у діяльності ПАТ «Укргазвидобування» (довідка № 142/34 від 25.04.2015 р.). Департаментом розвитку базових галузей промисловості Донецької обласної державної адміністрації прийнято до уваги комплекс рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення державного управління розвитком нафтопереробної галузі України (довідка № 17/347 від 25.02.2015 р.). Результати дослідження впроваджено у навчальний процес в Донецькому державному університеті управління при викладенні дисциплін «Стратегічне управління» та «Виробничий менеджмент» (довідка № 02-19/48 від 19.02.2015 р.).

Особистий внесок здобувача полягає в самостійному обґрунтуванні теоретичних та науково-методичних положень та оригінальних ідей щодо удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України в умовах політико-економічної кризи початку ХХІ ст. та процесів євроінтеграції енергоринків. Внесок автора до колективно опублікованих робіт конкретизовано у списку літератури.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: «Назустріч викликам співробітництва між Україною та ЄС: досвід центрів ім. Жана Моне в Києві та Донецьку» (м. Маріуполь, 2015 р.), «Регіональний розвиток – основа становлення української держави» (м. Донецьк, 2014 р.), «Розвиток міжнародних відносин та зовнішньоекономічної діяльності підприємств за сучасних умов» (м. Донецьк, 2012 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та результати дослідження опубліковано у 10 наукових працях (з них дві статті – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз) загальним обсягом 7,03 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 6,88 ум.-друк. арк., з них сім статей – у наукових фахових виданнях, три публікації – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 215 сторінок, з яких 195 сторінок основного тексту. Дисертація містить 42 таблиці (на 25 стор.) та 37 рисунків (на 17 стор.), 7 додатків (на 20 сторінках). Список використаних джерел складається зі 167 найменувань на 19 стор.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні основи механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України**» визначено теоретичні основи функціонування механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі в контексті *governance*-парадигми; обґрунтовано структуру механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі.

Аналіз положень основних підходів до змісту процесу державного управління і реалізації його функцій в системі дозволив виявити, що значними перешкодами на шляху побудови ефективного механізму державного управління за умов сьогодення виступають: бюрократизація, функціонально-відомча відокремленість органів влади, збільшення обсягів інформації, необхідної для обробки з метою ухвалення владних рішень, наявність щільного зв'язку між політичним циклом та пріоритетами управлінської діяльності державних службовців, набуття лобіюванням інтересів з боку окремих суспільних (бізнесових) груп масштабу сили, співставної із силою держави взагалі. Зазначені перешкоди звужують арсенал можливостей владних органів забезпечити балансування інтересів усіх зацікавлених у прийнятті владноуправлінських рішень осіб, погіршують швидкість та якість інформаційного обміну між органами влади, призводять до погіршення результатів реалізації рішень в контексті балансування добробуту окремих суб'єктів тощо. Доведено, що в контексті виявленої проблеми зміщення акценту з процедур урядування, вироблення державної політики в тих або інших сферах, на виявлення чинників результативності функціонування системи державного управління є об'єктивною тенденцією розвитку управлінської думки, в т.ч. поглядів на державне управління.

Одну з найбільш значущих сучасних методологічних традицій теорії державного управління являє собою *governance*-парадигма, основні положення якої полягають у наступному: орієнтованість всього державного управління на чітко визначений і сприйнятий суспільством або підтриманий найбільш впливовими його групами результат; необхідність задіяння для досягнення даного результату максимально широкого кола ресурсів на основі принципу ефективності, що означає інтенсифікацію державно-приватного партнерства в бізнесі і державно-громадського контролю за масштабами використання ресурсів, результатами реалізації певних державно управлінських рішень (в т.ч. вигодами основних бенефіціарів державної політики); впровадження в управління технологій бізнес-менеджменту і клієнтоорієнтованого підходу, реалізація специфічної «соціальної відповідальності» держави перед представниками різних груп інтересів в бізнесі та суспільстві тощо. Зазначена парадигма має значний потенціал методологічної продуктивності в ліквідації згаданих перешкод на шляху підвищення ефективності механізму державного управління, оскільки ґрунтується на балансуванні інтересів, втілює в собі ідеї управління за результатами, використовує інструментарій управління ефективністю, і водночас, зменшує ризики політичного волюнтаризму шляхом підвищення прозорості як процесів, які є об'єктами державного управління для самих державних службовців, так і прозорості процесу державного управління для суспільства та бізнесу.

В умовах ринкової економіки, у сфері нафтопереробки, де сучасна українська держава спочатку відмовилася від повноважень власника і прямого керівника в процесах виробництва і розподілу, а тепер намагається «вручну» досягнути контролю над стратегічними ресурсами та доходами прибуткової діяльності на ринку нафтопродуктів, змін потребує й ідеологія, й способи організації управлінських впливів на результати функціонування і розвитку відповідної галузі та структуру управління нею. Динамічний розвиток нафтопереробної галузі і ринку

продуктів переробки нафти як об'єктів управління є однією з ключових умов енергетичної безпеки держави. Крім того, існує значний суспільний запит на стабільність ринку нафтопродуктів і забезпечення його цінової гнучкості не лише в сторону зростання цін, на незмінність частки витрат на паливно-мастильні матеріали в структурі операційних витрат підприємств, на прозорість державної політики тощо, а з боку бізнесу – на гарантування прав власності на бізнес і відсутність політично забарвленого волюнтаризму в прийнятті рішень. Це обумовлює доцільність змін у механізмі державного управління розвитком нафтопереробної галузі з урахуванням положень *governance*-парадигми.

Механізм державного управління в роботі запропоновано розуміти в двох аспектах: з одного боку, це система дій, яка містить комплекс адміністративних, юридичних, економічних та організаційних засобів, упорядкованих певним чином з метою подолання перешкод, що стоять на шляху реалізації інтересів суб'єктів такого управління, суспільства та його окремих верств; з іншого, – це спосіб перетворення ресурсів державного управління на певні результати державної політики в ході реалізації комплексу економічних, організаційних, політичних та правових засобів. З точки зору *governance*-парадигми структура механізму державного управління має включати низку елементів: 1) засоби забезпечення прозорості державного управління; 2) засоби балансування інтересів суспільства в цілому, зацікавлених груп (бізнес, політичні групи, громадські організації, органи державної влади); 3) засоби підвищення обґрунтованості державноуправлінських рішень; 4) засоби забезпечення сполучення управління та самоуправління (самоорганізації) нафтопереробної галузі, що є можливим за політичної волі, підвищення професійного рівня державних службовців, які реалізують владні повноваження в сфері управління розвитком нафтопереробної галузі та довіри суспільства до реформаторів.

Визнаючи в якості складових вектору результатів реалізації механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі енергетичну доступність (наявність на ринку достатньої кількості продуктів нафтопереробки за прийнятними для певної ситуації цінами), енергетичну безпеку (розвиток власної ресурсної бази, диверсифікація джерел імпорту нафти, продуктів нафтопереробки, технологій тощо) та екологічну сталість (виконання екологічних норм та стандартів, їх поступове підвищення), наявність прибутків у нафтопереробників та трейдерів для забезпечення функціонування та модернізації виробництва, підвищення ефективності видобутку нафти, транспортування нафти та нафтопродуктів, переробки, а в якості складових вихідних ресурсів – наявність родовищ сировини, логістичних та переробних потужностей (та чітка специфікація прав власності на них), науково-технологічної, геодезично-геологічної та ділової інформації; запаси; формальні та неформальні зв'язки між суб'єктами ринку і державними структурами тощо слід звернути увагу на засоби перетворення ресурсів на результати. До їх числа в контексті забезпечення розвитку нафтопереробної галузі доцільно віднести методи, інструменти та важелі державної підтримки галузі, регулювання умов діяльності учасників ринку, балансування інтересів учасників ринку та реінжинірингу адміністративних процесів і послуг в органах державного управління (рис. 1).

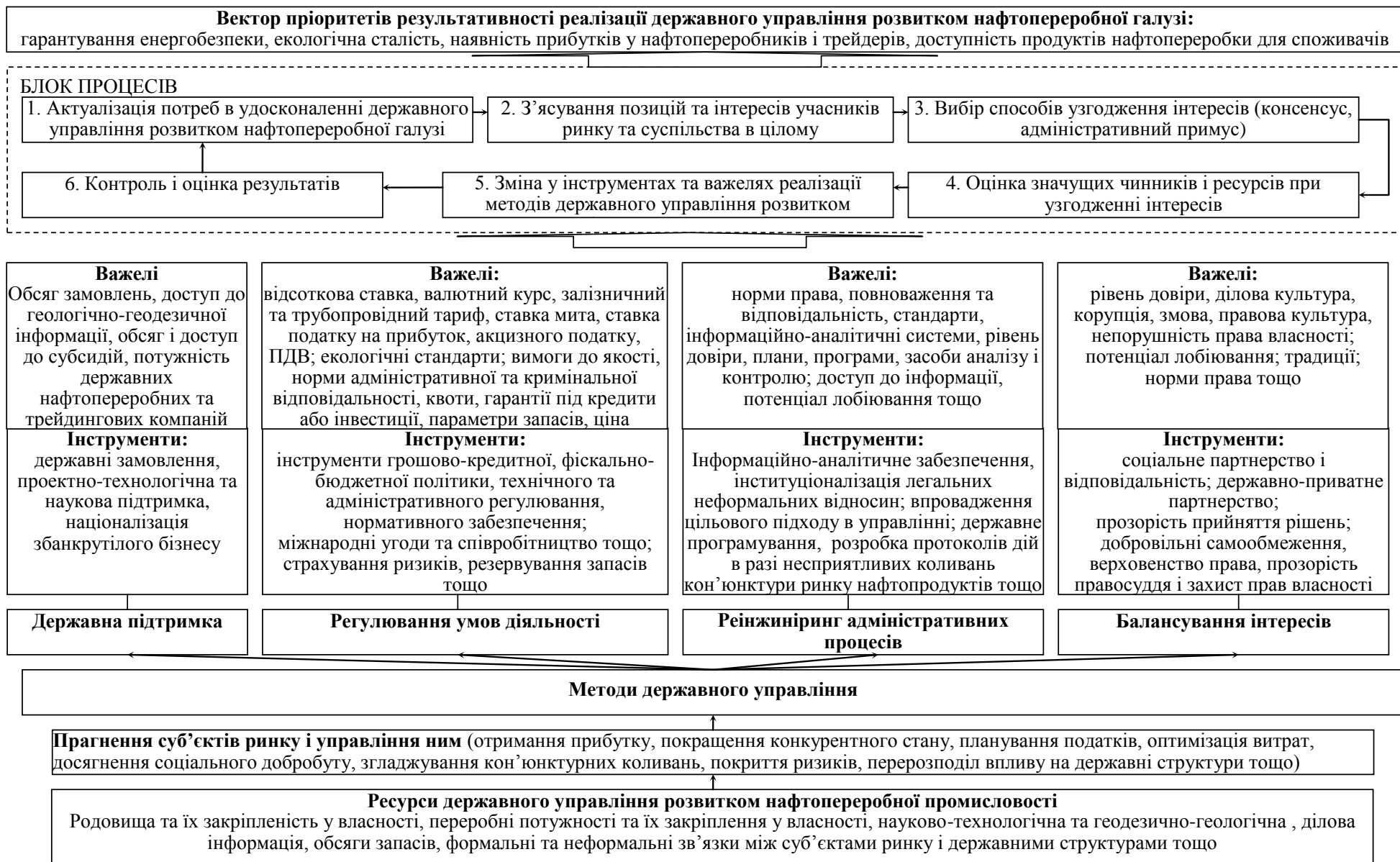

Рис. 1. Структура механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі

У другому розділі «**Особливості функціонування нафтопереробної галузі України в кризових умовах**» – здійснено оцінку стану нафтопереробної галузі України і виявлено чинники результативності діючого механізму державного управління її розвитком; систематизовано зарубіжний досвід використання комплексу інструментів державного управління розвитком нафтопереробки.

У даний час нафтопереробна галузь України, не зважаючи на часткову приватизацію підприємств галузі, все ще не забезпечує національне господарство власними енергоносіями і не створює сировину для низки хімічних виробництв у повному ступені (табл. 1).

Таблиця 1

Постачання, виробництво та переробка нафти в Україні в динаміці

Показники	2009	2010	2011	2013	2014	Темп приросту, % (приріст, в.п.)
Постачання нафти, всього:	9683,0	9947,0	8453,0	3291,2	2173,5	-77,6
Україна, %	25,8	23,3	34,7	79,5	86,0	60,1 в.п.
Імпорт, всього тис. т, в т.ч.	7182,0	8130,0	5516,0	674,1	305,2	-95,8
Росія, %	89,1	73,2	84,7	59,3	52,4	-36,7 в.п.
Казахстан, %	0,1	6,9	2,6	33,2	3,9	3,8 в.п.
Азербайджан, %	10,8	19,9	12,8	-	-	-
Переробка нафти, тис. т.	11508,0	11097,0	9049,0	2892,7	2145,4	-81,4
Виробництво, тис. т, в т.ч.						
бензину	3376,0	3084,0	2837,0	676,7	381,0	-88,7
дизпалива	3422,0	3354,0	2636,0	827,4	447,6	-86,9
мазуту	2392,0	2297,0	2030,0	580,3	326,3	-86,4
Використані потужності, %	66,5	64,1	52,3	9,0	6,0	-60,5 в.п.
Простої, доб.	1038,0	1092,0	1297,0	1723,0	4770,0	359,5

Аналіз статистичних даних дозволив виявити низку тенденцій в розвитку нафтопереробної галузі України: у 2009-2014 рр. спостерігається поступове зниження обсягів постачання і переробки нафти, виробництва нафтопродуктів, причому темпи скорочення послідовно зростають від постачання до виробництва нафтопродуктів; відбувається диверсифікація постачань сировини – частка Російської Федерації зменшилася на 36,7 в.п., тоді як частка країн, які не належать до СНД – збільшилася; рівень завантаженості українських потужностей з переробки нафти катастрофічно знизився з 66,5 % у 2009 р. до 6,0% у 2014 р., що призвело фактично до зупинки нафтопереробних заводів (НПЗ).

Вивчення даних щодо динаміки цін на бензин марки А-95 в Україні, світових цін на нафту та курсу євро у національній валюті дозволило визначити, що динаміка роздрібної ціни бензину в Україні значно сильніше залежить від коливань валютного курсу, ніж від коливань ціни імпортного бензину; з іншого боку, динаміка імпортової ціни бензину має низьку щільність зв'язку з коливаннями світових цін на нафту. Це може свідчити про низку характеристику розвитку нафтопереробної галузі і ринку нафтопродуктів України: серед мотивів ціноутворення на ринку нафтопродуктів переважають спекулятивний та мотив страхування ризиків; національна нафтопереробна галузь посідає дуже незначне місце в задоволенні попиту на нафтопродукти, що означає значущість

зовнішньоекономічних та зовнішньополітичних чинників для кон'юнктури галузевого ринку; вітчизняні підприємства мають дуже застаріле обладнання та технології (хоча власники і робили спроби модернізації за участю міжнародних компаній: Кременчуцький НПЗ – LG Electronics Inc.; Лисичанський НПЗ – Міжнародний холдинг ТНК-ВР; Одеський НПЗ – UOP Limited; Херсонський НПЗ – UOP Limited, CB&I Lummus); існують проблеми з постачаннями сировини на вітчизняні НПЗ, пов'язані з неврегульованістю тарифів на трубопровідне та залізничне постачання; як наслідок – вітчизняні підприємства мають високу собівартість виробництва, низьку рентабельність та інвестиційну привабливість; крім того, останніми роками імпортований бензин коштує дешевше за вітчизняний через розповсюдження нелегального імпорту та ухилення від оподаткування.

Механізм державного управління нафтопереробною галуззю в Україні формувалася в декілька етапів: його становлення (початок 90-х рр.) характеризувалося втратою державного контролю за обігом нафтопродуктів і відсутністю захисту національних виробників, що сприяло формуванню нелегальних приватних капіталів в цій сфері і первісному поділу ринку нафтопродуктів між основними акторами; кінець 90-х рр. ознаменувався активізацією приватизації НПЗ за участю національного та іноземного капіталу без належного державного контролю за виконанням інвестиційних зобов'язань по техніко-технологічній модернізації виробництва (на сьогоднішній момент участь держави в капіталі вітчизняних НПЗ обмежується Кременчуцьким НПЗ – державі належить пакет в 43,054% акцій (завод потенційно забезпечує 31,5% потреби в автобензині, 33% – дизпаливі); Дрогобицьким НПЗ (25% акцій) та Надвірнянським НПЗ (26% акцій), однак останні два підприємства не працюють); третій етап (2010-2014 рр.) характеризувався використанням можливостей адміністративного тиску для організації тіньових схем імпорту бензину (операцій з реекспорту, введення сумішевих бензинів, неефективний митний контроль та адміністрування податків), скороченням державних вимог до якості паливно-мастильних матеріалів, слабкістю Антимонопольного комітету в попередженні спекулятивних операцій, пов'язаних з монополізацією ринку; останній етап – з 2015 р. характеризується наслідуванням попередніх недоліків і на додаток – перерозподілом власності на ринку нафтопродуктів з використанням політичного ресурсу; держава продовжує політику невтручання в ситуацію розвитку НПЗ.

Передумовами трансформації механізму державного управління розвитком галузі з урахуванням поточної ситуації виступають: недостатній рівень сформованості ринкових відносин у виробництві та торгівлі нафтопродуктами, через що вітчизняні тенденції формування цін не відповідають світовим; нерозвиненість фондового ринку, через що в галузі відсутні дієві інструменти оновлення основних засобів; занижена вартість реальних активів НПЗ, що зменшує потенційний дохід держави від приватизації; слабкість державного впливу на розвиток галузі через сплетіння влади та бізнесу і превалювання олігархічних інтересів над суспільними; непрозорість ринку і рішень органів влади на ньому; волюнтаристське використання інструментів державного управління для надання вигід окремим бенефіціарам від бізнесу; необхідність забезпечення виживання і розвитку галузі, особливо в контексті національної економічної, енергетичної та екологічної безпеки; інтеграція

до європейських енергоринків, яка потребує приведення методів та інструментів державного управління до європейської практики.

В роботі було систематизовано зарубіжний досвід використання інструментів державного управління розвитком нафтопереробної галузі за методами, які наведені в структурі механізму на рис. 1. Вони представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Систематизація зарубіжного досвіду використання інструментів державного управління розвитком нафтопереробної галузі і ринку нафтопродуктів

Інструмент	Напрямок використання
Державна підтримка	
Державні закупівлі	Зобов'язання держави щодо використання нафтопродуктів національного походження державними підприємствами при здійсненні закупівель
Резервування	Формування державного резерву нафтопродуктів шляхом викупу надлишків з метою підтримки виробників
Субсидювання та дотації	Кредитування під ставку 0% на оновлення техніко-технологічної бази, логістичної інфраструктури нафтопереробки; геологорозвідувальні роботи
Регулювання умов діяльності	
Мито, квоти, ліцензування, податки	Скорочення ставки рентного платежу при видобутку вітчизняної сировини, розподіл надходжень від рентного платежу між загальним та спеціальним фондами бюджету для фінансування з останнього державних програм розвитку нафтопереробної галузі; регулювання експортно-імпортних потоків по нафті та нафтопродуктам
Балансові завдання	Зобов'язання бізнесу щодо постачання сировини та певних видів нафтопродуктів на внутрішній ринок
Екологічні норми та стандарти якості	Підвищення якості вітчизняних нафтопродуктів до рівня ЄС відповідно до технічних та екологічних нормативів, попередження маніпулюванням марками бензину та зменшення частки контрабандних постачань
Резервування	Формування резерву нафтопродуктів для згладжування коливань попиту та пропозиції
Стимулювання оновлення	Забезпечення реіндустріалізації нафтопереробної галузі
Митний контроль та постмитний аудит	Зменшення частки контрабандних постачань і розвиток електронної системи обліку та контролю, попередження використання реекспорту для організації тінювих схем
Розвиток фондового ринку	Активізація держави як учасника інвестиційного процесу, залучення зарубіжного капіталу з обов'язковим контролем інвестиційних зобов'язань і результатів
Балансування інтересів	
Диверсифікація джерел та умов постачання	Виключення монопольного впливу суб'єктів постачання сировини і готових продуктів, балансування ризиків коливання обсягів постачань та цін на нафтопродукти
Рейнжиніринг адміністративних процесів	
Запровадження критеріїв безпеки рішень	Запровадження обов'язкової процедури тестування проектів державноуправлінських рішень на можливі ризики з точки зору економічної, енергетичної та екологічної безпеки або з точки зору порушення балансу інтересів основних акторів ринку
Утворення оперативних робочих груп	Узгодження дій представників бізнесу (НПЗ, трейдерів) та уряду для отримання оперативної інформації та запобігання кризовим ситуаціям на ринку нафтопродуктів
Інформаційне забезпечення	Впровадження систем інформаційно-аналітичної підтримки розробки і прийняття державноуправлінських рішень

Використання конкретного набору зазначених інструментів має відбуватися в залежності від пріоритетів державної політики в галузі нафтопереробки і поточної ситуації в ній.

У третьому розділі «Шляхи удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України» визначені напрями удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі, удосконалено організаційно-економічне забезпечення його реалізації та обґрунтовано рекомендації щодо оцінки впливу застосування окремих інструментів на цільову ефективність державного управління в цій сфері.

Виходячи з проведеного дослідження обґрунтовано, що основними напрямками удосконалення діючого механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України мають стати наступні (рис. 2).

Ресурси державного управління, які можуть бути залучені в розвиток нафтопереробної галузі: <i>фінансові</i> (податкові надходження, надходження від мита на імпорт нафтопродуктів, рентні платежі), <i>кадрові</i> (державні службовці, громадські організації, робочі групи за участю представників бізнес-структур, науковці); <i>інформаційні</i> (дані галузевої аналітики, дані звітності, виробнича та митна статистика)	
Напрями управління розвитком галузі	Засоби реалізації зазначених напрямів
Створення умов для реалізації <i>governance</i> -парадигми	Створення системи моніторингу динаміки галузі та ринку; запровадження процедур превентивного та реактивного управління, запровадження процедури тестування державноуправлінських рішень на оцінку економічних наслідків і конфлікт інтересів
Удосконалення регулювання галузі і ринку	Створення державних комерційних та мобілізаційних резервів нафтопродуктів; впровадження європейських стандартів якості нафтопродуктів, оновлення системи державного контролю якості; посилення митного контролю постмитного аудиту при зовнішньоекономічних операціях з нафтопродуктами; державні закупівлі тільки у національних НПЗ; відновлення державних нафтобаз
Інтенсифікація інтеграції до європейського енергетичного простору	Підтримка діяльності спільної групи моніторингу, імплементація у вітчизняне законодавство норм Директиви 85/337/ЕЕС стосовно оцінки впливу певних державних та приватних проектів на навколишнє середовище; Директиви 2001/80/ЕС стосовно встановлення граничного рівня викидів певних забруднювачів до атмосфери великими спалювальними установками; Директиви 2003/35/ЕС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища
Стимулювання інвестиційного процесу в галузі	Державні програми розвитку галузі, розвідки і розробки родовищ; залучення європейських інвесторів, введення пільгового мита на імпорт технологій та обладнання для підвищення технологічного рівня НПЗ, надання державних гарантій під інвестиційні кредити, розробка програм інвестиційної активності фізичних осіб
Результати: покращення цільової ефективності державного управління, реіндустріалізація нафтопереробної галузі, нівелювання впливу коливань світових ринків нафти та нафтопродуктів на коливання кон'юнктури внутрішнього ринку тощо	

Рис. 2. Напрями удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі

Організаційно-економічне забезпечення реалізації удосконаленого механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі пропонується реалізовувати як комплекс наведених нижче заходів.

В організаційному аспекті:

створення моніторингового центру при Національній комісії, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг для забезпечення прозорості прийняття регуляторних рішень та можливості їх експертного обговорення, виявлення і врахування інтересів суспільства, держави та бізнесу;

створення Плану дій по інтеграції України в європейський енергетичний простір із визначенням переліку нормативно-правових актів, які потребують зміни або прийняття у зв'язку з необхідності адаптації європейського законодавства;

надання Державному агентству резерву України повноважень зі створення комерційного (для згладжування цінових коливань, задоволення ажіотажного попиту) та мобілізаційного (забезпечення безперебійного постачання нафтопродуктів при стихійних лихах, військових діях тощо) державного резерву нафтопродуктів;

створення інформаційної системи підтримки державноуправлінських рішень, в якій передбачити можливості прогнозування кон'юнктури ринку нафтопродуктів і оцінки цільової ефективності державного управління, відстеження потреб у паливно-мастильних матеріалах;

внесення змін в нормативно-правові акти щодо державних закупівель паливно-мастильних матеріалів щодо зобов'язання про закупівлі нафтопродуктів вітчизняного походження;

посилення контролю за монополізацією ринку нафтопродуктів;

створення державного підприємства з управління державними нафтобазами та АЗС.

В економічному аспекті:

створення спеціального фонду бюджету з рентних надходжень для фінансування державних програм розвитку нафтопереробної галузі;

збільшення імпортного мита на палива та диференціація мита на палива з вмістом сірки більше за 0,001 масову частку в сторону збільшення;

скасування мита на товари, що входять в розділ XVI Закону України «Про митний тариф» в разі їх імпорту за інвестиційними проектами оновлення техніко-технологічної бази НПЗ.

Реалізація зазначеного механізму потребує вироблення підходу до об'єктивної оцінки впливу тих або інших державноуправлінських інструментів і заходів на цільову результативність нафтопереробної галузі та економіки в цілому. Запропоновано удосконалити його зміст та етапи в наступній послідовності.

1 етап – визначення чинників, що впливають на цільову ефективність державного управління нафтопереробної галузі; зазначену цільову ефективність запропоновано розуміти в двох аспектах: як цільову ефективність нафтопереробної галузі $r = f(x_1, \dots, x_6, \varepsilon)$, де: r – рентабельність нафтопереробної галузі; x_1 – кінцеве споживання нафтопродуктів, тис т; x_2 – загальне постачання первинної енергії за статтею нафтопродуктів, тис т; x_3 – використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти, тис т; x_4 – залишки енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти у споживачів та постачальників, тис т; x_5 – результат від операційної діяльності, млн грн; x_6 – витрати операційної діяльності, млн грн; ε – випадковий чинник; та цільову ефективність національної

економіки в цілому: $y = f(z_1, \dots, z_6, \varepsilon)$, де y – ВВП, млн грн; z_1 – кількість зайнятих працівників, тис. осіб; z_2 – валовий зовнішній борг, млн дол. США; z_3 – індекс інфляції; z_4 – капітальні інвестиції, млн грн; z_5 – сальдо зведеного платіжного балансу, млн дол. США; z_6 – обсяг виробництва нефінансовими корпораціями, млн грн.

2 етап – перевірка змінних моделі на колінеарність з використанням кореляційного аналізу, критерію χ^2 (перевірка мультиколінеарності моделі в цілому), F -критерію (перевірка колінеарності за окремими параметрами).

3 етап – побудова регресійної моделі, оцінка її точності та адекватності. З урахуванням оцінки мультиколінеарності та виключення окремих параметрів з моделі отримано наступні регресійні моделі з урахуванням фактору часу t :

$$r_t = -12,472729 + 0,001161x_{1t} + 0,000029x_{2t} + 0,000016x_{3t} + 0,001689x_{5t} - 0,000017x_{6t} + \varepsilon_t,$$

$$y_t = 3653859,97 - 297,48z_{1t} - 3404,49z_{3t} + 1,56z_{4t} + 4,82z_{5t} - 0,09z_{6t} + \varepsilon_t.$$

4 етап – виконання прогнозу цільової ефективності внаслідок зміни окремих параметрів моделі.

Використання наведеного методичного підходу дозволяє визначити масштаби впливу реалізації конкретних інструментів державного управління на показники цільової ефективності.

ВИСНОВКИ

В дисертації здійснено теоретико-методичне обґрунтування та запропоновано вирішення актуального науково-практичного завдання щодо удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі шляхом використання методології *governance*-парадигми та урахування особливостей і проблем функціонування нафтопереробки в Україні за сучасних умов. Зміст основних висновків полягає в наступному.

1. Дослідження теоретико-методологічних дискусій щодо шляхів та способів підвищення ефективності державного управління дозволило визначити, що одним з перспективних напрямів розвитку теоретичних основ механізмів державного управління виступає *governance*-парадигма, оскільки її основні положення полягають у орієнтації державного управління на чітко визначений і сприйнятий суспільством або підтриманий найбільш впливовими його групами результат, необхідності задіяння для досягнення даного результату максимально широкого кола ресурсів на основі принципу ефективності, впровадженні в управління технологій бізнес-менеджменту і клієнтоорієнтованого підходу, реалізації специфічної «соціальної відповідальності» держави перед представниками різних груп інтересів в бізнесі та суспільстві тощо. Використання зазначеної парадигми дозволяє нівелювати при удосконаленні змісту та механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі негативні наслідки бюрократизації, функціонально-відомчої відокремленості органів влади, збільшення обсягів інформації, необхідної для обробки з метою ухвалення владних рішень, щільного зв'язку між політичним циклом та пріоритетами управлінської діяльності

державних службовців, лобіювання інтересів з боку окремих бізнесових груп.

2. З точки зору *governance*-парадигми структура механізму державного управління має включати низку елементів: 1) засоби забезпечення прозорості державного управління; 2) засоби балансування інтересів суспільства, в цілому, та зацікавлених груп; 3) засоби підвищення обґрунтованості державноуправлінських рішень; 4) засоби забезпечення сполучення управління та самоуправління (самоорганізації) нафтопереробної галузі, що є можливим за політичної волі, підвищення професійного рівня державних службовців, які реалізують владні повноваження в сфері управління розвитком нафтопереробної галузі та довіри суспільства до реформаторів. В роботі запропоновано структуру механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі, до якої включено блоки ресурсів, результатів, комплекс методів, інструментів та важелів державної підтримки нафтопереробної галузі, регулювання умов діяльності учасників ринку, балансування інтересів учасників ринку та реінжинірингу адміністративних процесів і послуг в органах державного управління, в компетенції яких знаходиться функція державного регулювання нафтопереробної галузі.

3. Оцінка стану нафтопереробної галузі України та діючого механізму державного управління її розвитком дозволила визначити основні передумови удосконалення даного механізму. До їх числа віднесено: недостатній рівень сформованості ринкових відносин у виробництві та торгівлі нафтопродуктами, через що вітчизняні тенденції формування цін не відповідають світовим; нерозвиненість фондового ринку, через що в галузі відсутні дієві інструменти оновлення основних засобів; занижена вартість реальних активів НФЗ, що зменшує потенційний дохід держави від приватизації; слабкість державного впливу на розвиток галузі через сплетіння відносин влади та бізнесу і превалювання олігархічних інтересів над суспільними; непрозорість ринку і рішень органів влади на ньому; волонтаристське використання інструментів державного управління для надання вигід окремим бенефіціарам від бізнесу; необхідність забезпечення виживання і розвитку галузі, особливо в контексті національної економічної, енергетичної та екологічної безпеки; інтеграція до європейських енергоринків, яка потребує приведення методів та інструментів державного управління до європейської практики.

4. На основі систематизації зарубіжного досвіду розвинуто групування інструментів державного управління розвитком нафтопереробної галузі. Визначено, що такі інструменти доцільно групувати за ознаками напрямів реалізації відповідних методів, які були визначені в структурі механізму, а саме інструменти державної підтримки нафтопереробної галузі, регулювання умов діяльності учасників ринку, балансування інтересів учасників ринку та реінжинірингу адміністративних процесів і послуг в органах державного управління. Проведене групування дозволило більш конкретно визначити відповідність між напрямками державного управління та його інструментами, що підвищує якість бази знань вироблення державної політики розвитку нафтопереробної галузі.

5. Визначено, що основними напрямками удосконалення діючого механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України є створення умов для реалізації *governance*-парадигми, удосконалення регулювання галузі і ринку, інтенсифікація інтеграції до європейського енергетичного простору,

стимулювання інвестиційного процесу в галузі. В роботі запропоновано низку засобів реалізації наведених напрямів, які покликані забезпечити покращення цільової ефективності державного управління, реіндустріалізація нафтопереробної галузі, нівелювання впливу коливань світових ринків нафти та нафтопродуктів на коливання кон'юнктури внутрішнього ринку тощо.

6. Запропоновано удосконалення організаційно-економічного забезпечення реалізації механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі в контексті оновлення інструментів реалізації державної політики, зокрема, в організаційному (створення моніторингового центру при Національній комісії, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг; розробка Плану дій по інтеграції України в європейський енергетичний простір; формування комерційного та мобілізаційного державного резерву нафтопродуктів; створення інформаційної системи підтримки державноуправлінських рішень; внесення змін в нормативно-правові акти щодо державних закупівель паливно-мастильних матеріалів; посилення контролю за монополізацією ринку нафтопродуктів; створення державного підприємства з управління державними нафтобазами та АЗС) та економічному (створення спеціального фонду бюджету з рентних надходжень для фінансування державних програм розвитку нафтопереробної галузі; збільшення імпортного мита на палива; скасування мита на товари, що імпортуються за інвестиційними проектами оновлення техніко-технологічної бази НПЗ) аспектах.

7. Удосконалено методичний підхід до оцінки цільової ефективності державного управління розвитком нафтопереробної галузі, зокрема обґрунтовано, що варто оцінювати вплив інструментів державного управління на рентабельність нафтопереробної галузі та обсяг створюваного в країні ВВП (в разі деталізації – валової доданої вартості нафтопереробної галузі) через урахування у відповідних моделях множинної регресії наступних показників: кінцеве споживання нафтопродуктів, загальне постачання первинної енергії за статтею нафтопродуктів, використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти; результат від операційної діяльності; витрати операційної діяльності; кількість зайнятих працівників; валовий зовнішній борг; індекс інфляції; обсяг капітальних інвестицій; сальдо зведеного платіжного балансу; обсяг виробництва нефінансовими корпораціями.

8. Запропонований науковий підхід до розв'язання завдання удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України виходить з необхідності використання *governance*-парадигми для розв'язання основних проблем функціонування системи державного управління з урахуванням політико-економічної кризи та інтеграції вітчизняної нафтопереробки до Європейського енергетичного простору. Зосередження уваги на таких напрямках реалізації методів державного управління, як державна підтримка нафтопереробної галузі, регулювання умов діяльності учасників ринку, балансування інтересів учасників ринку та реінжиніринг адміністративних процесів і послуг в органах державного управління дозволило конкретизувати напрями удосконалення діючого механізму державного управління і організаційно-економічне забезпечення їх реалізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Хілієнко О.В. Проблеми розвитку нафтопереробної галузі в Україні / О.В. Хілієнко // *Механізми державного управління економікою України* : зб. наук. праць Донецького держ. ун-ту управління. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Т. XIII. – С. 296–305 (Серія : Державне управління, вип. 249) (0,89 ум.-друк. арк.).

2. Хілієнко О.В. Державне регулювання ринку нафтопродуктів в Україні: хиби, недоліки та інституційні обмеження / О. В. Хілієнко // *Механізми державного управління економікою України* : зб. наук. праць Донецького держ. ун-ту управління. – Донецьк : ДонДУУ, 2013. – Т. XIV. – С. 307–315 (Серія : Державне управління, вип. 269) (0,89 ум.-друк. арк.).

3. Хілієнко О.В. Економічні проблеми нафтопереробної галузі / О.В. Хілієнко // *Аналітика і влада: журн. експерт.-аналіт. матеріалів і наук. пр. Ін-ту пробл. держ. упр. та місц. самоврядування Нац. акад. держ. упр. при Президентові України*. – К: НАДУ, 2013. – №8. – С. 300-307 (0,89 ум.-друк. арк.).

4. Хілієнко О.В. Шляхи удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі України / О.В. Хілієнко // *Менеджер* : вісник Донецького державного університету управління¹. – 2014. – № 1. – С. 142–151 (1,0 ум.-друк. арк.).

5. Хілієнко О.В. Проблеми управління за трансформації рухомої системи відносин в реальному секторі економіки / О.В. Хілієнко // *Публічне управління : теорія та практика*: зб наук. праць². – Вип. 4(20). – Харків: «ДокНаукДержУпр», 2014. – С. 73-79 (1,02 ум.-друк. арк.).

6. Хілієнко О.В. Економічна ефективність державного управління в нафтопереробній промисловості [Електронний ресурс] / О.В. Хілієнко // *Державне управління: удосконалення та розвиток*. – 2014. – № 9. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=880>] (0,89 ум.-друк. арк.).

7. Хілієнко О.В. Зовнішні ринки нафтопереробної галузі України: аналіз, проблеми та перспективи / О.В. Хілієнко // *Держава та регіони* : науково-виробничий журнал Класичного приватного університету. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2015. – № 2 (41). – С. 20-24. – (Серія «Державне управління») (0,97 ум.-друк. арк.).

Матеріали наукових конференцій

8. Хілієнко О.В. Економічні важелі державного управління ринком нафтопродуктів України / О. В. Хілієнко // *Розвиток міжнародних відносин та зовнішньоекономічної діяльності підприємств за сучасних умов* : матер. V Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих вчених і студентів (26 жовт.–26 лист. 2012 р., м. Донецьк). – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – С. 255–258 (0,18 ум.-друк. арк.).

9. Кондратова Н. В. Проблеми розвитку нафтопереробної галузі в Україні / Н. В. Кондратова, О. В. Хілієнко // *Регіональний розвиток – основа становлення української держави* : матер. III Міжн. наук.-практ. конф. (3–4 квіт. 2014 р.,

¹Входить до реферативної наукометричної бази даних Російського індексу наукового цитування (РІНЦ)

²Входить до реферативної наукометричної бази даних Російського індексу наукового цитування (РІНЦ)

м. Донецьк). – Донецьк : ДонДУУ, 2014. – С. 59–61. *Особистий внесок : визначено основні проблеми розвитку української нафтопереробної галузі (0,15 ум.-друк. арк.).*

10. Хілієнко О.В. Проблеми розвитку нафтопереробної галузі України в контексті європейської інтеграції України // Назустріч викликам співробітництва між Україною та ЄС: досвід центрів ім. Жана Моне в Києві та Донецьку: матер. Міжн. наук.-практ. конф. ім. Жана Моне (26 березня 2015 р., м. Маріуполь). – Маріуполь : ДонДУУ, 2015. – С. 266–269 (0,15 ум. друк- арк.).

АНОТАЦІЯ

Хілієнко О.В. Механізм державного управління розвитком нафтопереробної галузі України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України, Маріуполь, 2015.

У роботі систематизовано теоретико-методичні положення та підходи до удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі в Україні у період політико-економічної кризи ХХІ століття та за умов інтенсифікації євроінтеграції енергоринків. В сучасних умовах переробна промисловість має надати базові та фінансові ресурси для якнайшвидшого подолання дії негативних чинників та встановлення підґрунтя для сталого розвитку держави. Однак їх технологічна відсталість, консервація виробництва тощо лише поглиблюють описаний стан економіки. На основі дослідження теоретичних основ функціонування механізму державного управління визначена доцільність використання governance-парадигми для інтенсифікації розвитку нафтопереробної галузі. Проаналізовано стан нафтопереробної галузі України і результативність державного управління її розвитком. Визначені шляхи удосконалення механізму державного управління розвитком нафтопереробної галузі на основі визначення передумов його результативного розвитку. Визначені особливості управлінських процесів в нафтопереробній галузі України в умовах інтеграції. Розвинуто інструменти та удосконалено механізм державного управління розвитком національної нафтопереробної галузі.

Ключові слова: механізм, державне управління, нафтопереробна галузь, технологія, governance-парадигма, галузеве управління.

АННОТАЦИЯ

Хилиенко Е.В. Механизм государственного управления развитием нефтеперерабатывающей отрасли Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по государственному управлению по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления. – Донецкий государственный университет управления Министерства образования и науки Украины, Мариуполь, 2015.

В диссертации определены теоретические основы функционирования механизма государственного управления в контексте *governance*-парадигмы и актуализированы вопросы государственного управления в контексте регулирования и поддержки динамичного развития нефтеперерабатывающей отрасли в Украине. Соответственно, обоснована целесообразность ее использования в условиях интенсификации управленческих процессов в отрасли и структура механизма государственного управления. В условиях, в которых сейчас находится Украина, добывающая и перерабатывающая промышленности, которые являются частью реального сектора экономики, должны предоставить базовые и финансовые ресурсы для скорейшего преодоления действия негативных факторов и установления основы для устойчивого развития государства. Однако их технологическая отсталость, консервация производства, высвобождение работников и другие негативные факторы только усугубляют описанное состояние экономики. Это поясняется устоявшимися отношениями предприятий нефтеперерабатывающей отрасли Украины с международными акторами соответствующего рынка. Технологические нововведения, необходимые современным украинским НПЗ, определяют высокую потребность в инвестиционных ресурсах на льготных условиях. Управленческие мероприятия и действия, которые использовались на протяжении более 25 лет в Украине на всех уровнях доказали свое несовершенство и безрезультативность. Оценка состояния нефтеперерабатывающей отрасли Украины и действующего механизма государственного управления ее развитием позволила определить основные предпосылки совершенствования данного механизма. В работе выделены основные этапы становления и развития национального механизма государственного управления нефтеперерабатывающей отраслью, дана характеристика управленческим процессам на государственном и отраслевом уровнях. Соответственно управленческие и экономические реалии требуют нового формата мышления и действий. Актуальным в данном случае является использование теоретической базы *governance*-парадигмы в контексте реализации действующего механизма государственного управления. Для этого необходимо изучать иностранный опыт как систему, ее внедрение в других странах учитывая специфику рынка нефтепереработки. На современных нефтеперерабатывающих заводах развитых стран мощность вторичных процессов в несколько раз превышает мощность процесса первичной переработки нефти, осуществляется устойчивая государственная поддержка отрасли и отдельных предприятий, делающих акцент на экологической безопасности производства на инновационных разработках выступает действенным стимулом реинжиниринга административных процессов. Денежно-кредитные и бюджетно-налоговые инструменты, стратегическое планирование и программирование основных показателей эффективности существования предприятий и отрасли, стимулирование бизнес-среды к созданию кластеров, призванных повысить конкурентоспособность производственных единиц определяют направления совершенствования механизма государственного управления развитием нефтеперерабатывающей отрасли. На фоне иностранной практики функционирования нефтеперерабатывающей отрасли, определено состояние и проблемы функционирования отечественного аналога, украинского рынка нефтепродуктов, дана оценка и определены пути совершенствования

действующего механизма реализации государственного политики по соответствующему регулированию и поддержке. Соответственно усовершенствован методический подход к оценке целевой эффективности государственного управления развитием нефтепереработки. В научной работе предложен и обоснован мониторинг и контроллинг системы показателей функционирования механизма согласно двух групп, углубляя и конкретизируя их. Накопление эмпирических исследований позволит рассчитывать интегральный показатель целевой эффективности государственного управления развитием национальной нефтеперерабатывающей отрасли. В частности, на данном этапе исследования, при существующих эмпирических результатах определена целесообразность расчета целевой эффективности государственного управления нефтеперерабатывающей отрасли и целевой эффективности экономики. Внедрение предложенного организационно-экономического обеспечения реализации механизма государственного управления развитием отрасли возможно за счет обновления и последующего внедрения инструментов и мероприятий реализации государственной политики.

Ключевые слова: механизм, государственное управление, нефтеперерабатывающая промышленность, технология, governance-парадигма, отраслевое управление.

SUMMARY

Khilienko O. V. The Mechanism of Public Administration of Development of Oil Refining Industry in Ukraine. – As a manuscript.

The thesis for obtaining a candidate's degree on public administration on specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. – Donetsk State University of Management of Ministry of education and science of Ukraine, Mariupol, 2015.

The theoretical and methodical statements and approaches to improvement of the mechanism of public administration in sphere of development of oil refining industry of Ukraine in the period of political and economic crisis of the XXIst century in the conditions of intensification of European integration of energy markets. In the conditions of actual being of Ukraine processing industry have to provide basic and financial resources in order to overcome the action of negative factors and establish the basis for sustainable development of the state. However, their technological backwardness, conservation of production etc. will only aggravate described situation in the economy. On the basis of research of theoretical bases of functioning of the mechanism of public administration expediency of use of a governance-paradigm for an intensification of development of oil refining branch is defined. The situation in oil refining branch of Ukraine and productivity of public administration in aspect of its development are analyzed. Ways of improvement of the mechanism of public administration in the sphere of development of oil refining branch on the basis of revealing of prerequisites of its effective development are defined. Features of administrative processes in oil refining industry of Ukraine in the conditions of integration are defined. Both tools and the organizational and economic mechanism of public administration of development of the national market of oil refining products are developed.

Keywords: mechanism, public administration, oil refining industry, technology, governance-paradigm, industry governance.

Підписано до друку 16.12.2015. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Обл.-вид. 0,9. Друк лазерний. Зам. № 465. Накл. 100 пр.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №1633 від 24.12.2003

